

Davidia involucrata

Zakdoekjesboom, vaantjesboom

door Wil Hoppenbrouwers

Een fantastische ervaring

Zo op het eerste gezicht oogt de zakdoekjesboom niet spectaculair. Een gewone boom zou je zeggen. Maar dan, begin mei, verandert dat en zorgt de boom voor een ongeëvenaard schouwspel. Dan besef je: dit is een van de parels van het Arboretum.

Het is niet de bloeiwijze: de bloemen zijn onopvallende paarsachtige bolletjes met een 2 cm groot hoofdje dat bestaat uit meerdere mannelijke bloemen en één vrouwelijke bloem. Het zijn de twee schutbladen die de bloem omgeven die nadrukkelijk de aandacht vragen. Aanvankelijk zijn ze lichtgroen, daarna verkleuren ze naar (room-)wit. Ze kunnen 8 tot 18 cm groot zijn. Ze bestaan uit één groot hangend blad en een kleiner, min of meer rechtopstaand, die als witte zakdoekjes aan de takken hangen. Alle bladeren tesamen hangen keurig op een rij als de witte was aan de lijn. Het schouwspel komt het best tot zijn recht als je vanonder tegen de boom aankijkt. Een fantastische ervaring dringt zich op als een beetje wind de boom in beweging brengt. Het bleke lichtgroen gecombineerd met het donkergroen van de bladeren en het wit van de schutbladen geeft een onuitwisbare aanblik aan de toeschouwers. Het doet mensen denken aan

witte wapperende zakdoekjes of vaantjes. ‘Dove Tree’ zeggen de Engelsen en de Duitsers: ‘Taubenbaum’ (allebei ‘Duivenboom’) omdat het lijkt alsof een vlucht witte duiven bezit neemt van de boom. Maar ook, net als bij ons, Zakdoekjesboom: ‘Handkerchief Tree’ en ‘Tachsentuhbaum’.

Het geslacht *Davidia* werd tot voor kort ingedeeld in de familie van de *Nyssaceae* (vernoemd naar de Griekse waternimf *Nyssa*), maar volgens de nieuwste opvattingen wordt de vroegere familie *Nyssaceae* nu ondergebracht in de familie *Cornaceae*, de Kornoeljefamilie. Er is maar een soort van bekend, *Davidia involucrata*. Deze fraaie boom is eerder beschreven in de *Aesculus* nr. 25, 1999.

Bloem met grote witte schutbladen

Vrucht

Zo'n boom vraagt geduld

De *Davidia* kan een forse boom worden in China. Daar komt hij tot wel 22 m hoog, maar in West-Europa wordt hij vaak niet hoger dan 12 tot 15 m. Hij is zelden eenstammig, meestal vertakt vanaf de grond. De knoppen zijn glanzend diep rood en 2-1,5 cm lang. Afhankelijk van de variëteit hebben de hartvormige groene bladeren aan de onderkant zijdeachtige haartjes. Het blad (16 x 13 cm groot) is toegespitst eirond en heeft een grofgerande bladrand en mooie nerven. De bladsteel is 3,5 tot 7 cm lang. De boom is eenhuizig d.w.z. op dezelfde plant komen zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen voor terwijl de bloem tweeslachtig is. Naast de mannelijke meeldraden bevat het bloemhoofdje één vrouwelijke bloem. De bloeitijd is in de maand mei. Na de bloei ontwikkelen zich de zaden. De van groen naar roodbruin verkleurende steenvrucht van ongeveer 3 cm groot omvat drie tot vijf zaden. De vrucht lijkt op een kleine onrijpe pruim die tot in de wintermaanden aan de boom blijft hangen en dan een decoratief element vormt.

De zaden kiemen moeilijk. De kiemtijd bedraagt achttien maanden, maar inventieve kwekers hebben methodes ontwikkeld om de kiemtijd te verkleinen. Sommige leggen de vruchten langdurig in lauw water terwijl andere kwekers ze voorzichtig kneuzen tussen de bankschroef. Weer anderen doen ze in een zak met mest.

De *Davidia* is geen snelle boom. Na ontkieming duurt het acht jaar voor dat de eerste bloei verschijnt. De volle bloei eerst na twintig jaar. Tenslotte moet vermeld worden dat de geur die de boom verspreidt onaangenaam is.

In het geslacht *Davidia* worden twee variëteiten onderscheiden:

- *Davidia involucrata* var. *involucrata*. Bij deze variëteit is de achterkant van het blad behaard en heeft een witzilveren kleur.
- *Davidia involucrata* var. *vilmoriniana*. Hier is de achterkant van het blad kaal en is de kleur glanzend lichtgroen.

Veel plantenkenner vinden dit onderscheid nogal gezocht omdat de verschillen niet zo duidelijk zijn. Maar feit is dat de herkomst van de variëteiten anders is en dat ze een verschillend aantal chromosomen hebben waardoor ze niet met elkaar gekruist kunnen worden. De vaantjesboom groeit het best in vruchtbare grond die niet gemakkelijk uitdroogt. Diep geplant op een niet al te winderige plaats in de zon of halfschaduw voelt de boom zich het best thuis. Snoei de boom zo weinig mogelijk.

Vernoemd naar een Franse pater

Naast zijn grote schoonheid tijdens de bloei-periode is het vooral de herkomst en de naam die de boom boeiend maakt. De boom is vernoemd naar de Franse Lazarist Père Armand David (1826-1900). Hij verwierf grote bekendheid door zijn enorme wetenschappelijke kennis van de flora en fauna. Na bewezen diensten in Frankrijk werd hij door de *Jardin des Plantes* en de Franse regering gevraagd om voor het *Muséum National d'Histoire Naturelle* in Parijs onderzoek te doen in China. Zijn taak was het aanleggen van collecties, het beschrijven van soorten en het in kaart brengen van verspreidingsgebieden van dieren en planten. Zijn arbeid was niet alleen zeer verbazingwekkend maar ook zeer succesvol. In 1888 gaf hij tijdens een lezing een overzicht van zijn ontdekkingen. Hij beschreef 200 in het wild levende dieren waarvan er tot dan toe 63 nooit eerder waren gezien, 807 vogelsoorten (waaronder 65 nieuwe soorten), talrijke bloemen, bomen, struiken, reptielen, vissen en insecten. En of dat nog niet genoeg was, deed hij ook nog geologisch onderzoek. Met de ontdekking en beschrijving van een groot aantal nieuwe soorten planten, waaronder 52 nieuwe Rhododendrons, 40 soorten uit de Sleutelbloemfamilie en een groot aantal Gentiaansoorten heeft hij een grote bijdrage geleverd aan de plantkunde. Wel moet gezegd worden dat hij over een uitgebreide staf beschikte die veel van het verzamel- en beschrijvingswerk voor zijn rekening nam.

Père Armand David (1826-1900)

Tijdens een tocht in 1869 door het middenwesten van China ontdekte Père Armand David in de vochtige bergstreken in de buurt van de stad Mu-Pin een bloeiende vaantjesboom. Het duurde evenwel tot 1897 voordat een andere Franse pater, Paul Farges, 37 zaden van de vaantjesboom naar Parijs stuurde. De kweker Maurice de Vilmorin, werkzaam in het *Arboretum des Barres* in Nogent-sur-Vernisson zaaide de zaden uit. Het verhaal gaat dat slechts één van de zaden ontkiemde. In 1906 bloeide deze zaailing voor het eerst. De soort kreeg de variëteitsaanduiding *vilmoriniana* vernoemd naar de kweker.

China was in 19e eeuw een eldorado voor plantenjagers en toen de Engelse kwekerij Veitch's hoorde van de *Davidia* zonden ze plantenjager Ernest Wilson naar China op zoek naar zaden van de *Davidia*. De boom die door David was ontdekt bleek echter gekapt en hij was genoodzaakt vruchten te verzamelen van andere bomen. Vruchten die later van de *Davidia involucrata* var. *involucrata* bleken te zijn. *Involucrata* betekent 'van een omwinsel voorzien' wat slaat op de twee schutbladeren, de latere zakdoekjes dus. Vanuit Parijs en de Veitch kwekerij in Engeland hebben de bomen zich verspreid over West-Europa en de rest van de wereld waar, net als in het herkomstgebied China, de twee variëteiten naast elkaar voorkomen. De toenmalige directeur van de *Jardin des Plantes* in Parijs eerde David door de vaantjesboom zijn naam te geven: *Davidia involucrata*. Ook in het Pater David-hert vinden we de naam van David terug. Ook mag niet onvermeld blijven dat David de eerste was die de pandabeer heeft beschreven. Naast al dat wetenschappelijke werk is hij altijd een zeer toegewijd priester en missionaris gebleven.

In ons Arboretum is de meerstammige boom te vinden in het Aziatisch gedeelte : vak Z.O. 4. Geplant in 1988 is het inmiddels een volwassen exemplaar. De boom moet geïdentificeerd worden als een *Davidia involucrata* var. *vilmoriniana*.

China was een eldorado voor plantenjagers

Overzicht van de geraadpleegde bronnen :
 Y van Andel: Documentatiemap Arboretum Oudenbosch, Oudenbosch 2013
 Mullenders, Johan: De zakdoekjesboom – *Davidia involucrata*, Arboretum De Nieuwe Ooster, Amsterdam.
 Johnson e.a.: ANWB Bomengids van Europa, Den Haag 2007
 Diverse internetbronnen

